

Bevoegdheid gemeente

Het publieke belang van de gemeente heeft een wettelijke basis in de Klimaatwet. In de Klimaatwet is bepaald dat er 5-jaarlijks een klimaatplan wordt vastgesteld. In het actuele Klimaatplan 2021-2030 is ten behoeve van de gebouwde omgeving een regierol aan gemeenten vastgelegd binnen de zogenoemde wijkgerichte warmtetransitie.

Een belangrijk component van de aan gemeenten toegekende - en in het Klimaatplan vastgelegde regierol is het opstellen van de Transitievisie Warmte. De juridische basis hiervan is het Klimaatakkoord en het op de Klimaatwet gebaseerde Klimaatplan en zal verder worden verankerd in de wet collectieve warmtevoorziening.

De minister voor Klimaat en Energie bevestigt dit in zijn 'voortgangsbrief Wet collectieve warmtevoorziening' aan de Tweede Kamer dd. 15 juli 2022: *"..Met de Wcw wordt in hoofdzaak invulling gegeven aan: de taak en bevoegdheid van gemeenten om te bepalen door wie, waar en wanneer er een collectieve warmtevoorziening wordt aangelegd.." en verder *"..De afgelopen tijd heb ik met betrokken partijen gekeken hoe een sterkere publieke betrokkenheid en sturing op de publieke belangen en doelen kan worden vormgegeven.."**

Kort gezegd: het publieke belang en de rol die gemeenten hebben vanuit juist dat publieke belang bij de wijkgerichte aanpak van aardgasvrij maken van wijken is boven elke twijfel verheven en heeft bovendien een wettelijke basis.

Het gemeentebestuur acht het noodzakelijk om actief allereerst de warmte- en energievraag op wijkniveau te beperken teneinde onafhankelijk van haar keuze voor de energie-infrastructuur, de gebouwde omgeving in de wijk op een verantwoorde wijze aardgasvrij te verwarmen. Het beperken van de warmte- en energievraag op wijkniveau heeft onder andere positieve gevolgen voor haar keuzemogelijkheden tot - en de investeringen in onder andere hernieuwbare capaciteit en bijbehorende energie-infrastructuur. Het gemeentebestuur acht het dan ook in het belang van de wijk dat de warmte- en energievraag op wijkniveau wordt teruggebracht.

De keuze van het gemeentebestuur om vanuit de haar opgelegde regierol actief invulling te geven aan haar beleidskeuze, heeft als doel de wijk beter geschikt te maken om aan te sluiten op een alternatieve warmtevoorziening en op deze wijze grip te houden op - en de invulling te geven aan de haar opgelegde regierol. Het objectieve nut voor de onroerende zaken in de wijk alsmede de individuele baat zijn het gevolg van een dergelijke beleidskeuze en de uitvoering daarvan.

Bovenstaande beleidskeuze maakt het gemeentebestuur vanuit haar politieke verantwoordelijkheid, die volgt uit de aan de gemeente toegekende regierol. Dergelijke politieke besluitvorming - mits vergezeld van een evenwichtige belangenafweging als een minimumeis van recht - behoort tot de beoordelings- en beleidsvrijheden van de lokale wetgever en betreft dan ook een autonome bevoegdheid van het gemeentebestuur.

Kans van voorkomen

De kans dat een, door een lokale overheid vastgestelde, verordening baatbelasting binnen de GVR succesvol zou kunnen worden betwist wordt bijzonder klein geacht. Reden hiervoor ligt in onderstaande:

→ De wijze van toepassing van baatbelasting binnen de GVR zou alleen voor de rechter kunnen komen in geval een eigenaar van de woning die is aangeslagen hiertoe het initiatief neemt.

- De kans hierop wordt als laag ingeschat, omdat woningeigenaren zorgvuldig worden geïnformeerd en vervolgens op basis van vrijwilligheid een overeenkomst met de gemeente aangaan waarin zij de gemeente nadrukkelijk toestemming verlenen, om verduurzamingsvoorzieningen tot stand te brengen in of aan de woning ten behoeve van het terugdringen van de warmte- en energievraag in de wijk.

Een mogelijkheid zou kunnen zijn dat een woningeigenaar claimt dat hij/zij zich consequenties onvoldoende had kunnen realiseren en zich beroept op 'dwaling'. De processen binnen de GVR zijn echter zo geborgd dat een dergelijk scenario hypothetisch is.

- Er bestaat een kans dat een opvolgende woningeigenaar de baatbelasting zou trachten te betwisten. Echter, bij overdracht van de woning neemt de notaris de aanwezigheid van baatbelasting op als publiekrechtelijke beperking in de akte van levering. Bij overdracht accepteert de opvolgende woningeigenaar deze in de akte van levering. De opvolgende woningeigenaar tekent dan ook expliciet bij aankoop voor een duurzame woning met resterende baatbelastingtermijnen.
- Indien een opvolgende woningeigenaar alsnog tot een gang naar de rechter zou besluiten, zal deze allereerst en met name toetsen aan algemene (materiële) rechtsbeginselen, zoals het gelijkheidsbeginsel, het vertrouwensbeginsel of het evenredigheidsbeginsel. Onderzoeksrapporten onderstrepen dat de GVR met name op deze rechtsbeginselen, als ook het zorgvuldigheidsbeginsel uitblinkt. Een negatief oordeel van de rechter op dit vlak is dan ook niet aannemelijk.
- Hoewel een rechter een algemeen verbindend voorschrift zoals een verordening eventueel nog zou kunnen toetsen aan hogere regelgeving en formele beginselen zal deze zich, in lijn met onder andere artikel 8:3, eerste lid Awb en het oordeel van de Hoge Raad in het Landbouvvliegers-arrest en mede gelet op voorgaande, terughoudend (moeten) opstellen bij toetsing van een door een door het democratisch verkozen orgaan van een lokale overheid vastgestelde verordening. De rechter treedt daarbij niet in de door de wetgever aan de gemeenteraad toegekende beoordelings- en beleidsvrijheid wanneer haar besluiten tenminste begrijpelijk en deugdelijk gemotiveerd zijn (zorgvuldigheidsbeginsel en motiveringsbeginsel). De rechter heeft niet tot taak het maatschappelijk gewicht dat aan betrokken belangen moet worden toegekend naar eigen inzicht vast te stellen. Onderzoek heeft overigens uitgewezen dat de toepassing van baatbelasting binnen de GVR niet strijdig is met de wet en belangen en rechtsposities van alle partijen zorgvuldig worden beschermd en geborgd.

De rechtmatigheid van de inzet van baatbelasting binnen de GVR wordt ook door prof. mr. dr. A.W. Schep onderstreept in de kohier notitie, 31 mei 2021: *"..De voorzieningen die namens de gemeente worden getroffen om particuliere woningen te verduurzamen hebben daarmee mijns inziens een voldoende hybride karakter om als voorziening in de zin van de baatbelasting te kunnen worden gekwalificeerd. De keuze van de gemeente voor inzet van baatbelasting is gelet hierop verdedigbaar.."*